

<https://doi.org/10.19195/0137-1150.179.4>

Data przesłania artykułu: 3.03.2023

Data akceptacji artykułu: 14.07.2023

JASMINA DRAŽIĆ

Uniwersytet w Nowym Sadzie, Serbia

(University of Novi Sad, Serbia)

JELENA AJDŽANOVIĆ

Uniwersytet w Nowym Sadzie, Serbia

(University of Novi Sad, Serbia)

Insta-priče vs. priče sa Instagrama – novi tip determinativa u srpskom jeziku: semantičko-sintaksička i pragmatička perspektiva

Insta-priče vs. priče sa Instagrama (i.e. *Insta-Stories vs. Stories on Instagram*) – A new type of determinative in the Serbian language: semantic-syntactic and pragmatic perspective

Abstract

This paper analyzes a particular formal and semantic type of lexical binary compounds originating from the English language and adopted in Serbian. After a brief theoretical and methodological review of the study of the anglo-Serbian language phenomenon and anglicisms in domestic literature, there is a selection and semantic identification of lexical connections taken in the form of the original model (e.g. binge-watchers). The aim of the paper is to (a) identify semantic groups based on relevant semantic features of the governing word of the two-part lexical compound from a sample of 200 examples recorded in the Serbian Dictionary of Recent Anglicisms, (b) determine competing syntactic means of expressing these connections, (c) present linguistic and extralinguistic reasons for the dispersion of observed connections, structurally and semantically unacceptable and irregular in Serbian language, (d) provide solutions for the orthographic shaping of noun-noun compounds and (e) suggest future possibilities of this phenomenon.

Keywords: lexical binary compounds, anglicisms, Serbian language

Insta-opowieści vs opowieści na Instagramie – nowy typ określenia w języku serbskim: semantyczno-syntaktyczna i pragmatyczna perspektywa

Streszczenie

W artykule analizowany jest szczególnie formalny i semantyczny typ leksykalnych związków binarnych, pochodzący z języka angielskiego i zaadoptowany w języku serbskim. Po krótkim teoretyczno-metodologicznym przeglądzie nauki o zjawisku anglo-serbskiego języka i anglicyzmach w literaturze krajowej, następuje selekcja i semantyczna identyfikacja związków leksykalnych, zaczerpniętych w formie oryginalnego modelu (np. oglądający maraton serialowy). Celem artykułu jest (a) identyfikacja grup semantycznych na podstawie istotnych cech semantycznych słowa nadrzędnego dwuczłonowego związku leksykalnego z próbki 200 przykładów zapisanych w Słowniku serbskich anglicyzmów; (b) określenie konkurencyjnych środków syntaktycznych wyrażania tych związków; (c) przedstawienie językowych i pozajęzykowych przyczyn rozproszenia zaobserwowanych związków, które są strukturalnie i semantycznie nieakceptowalne i nieregularne w języku serbskim; (d) przedstawienie rozwiązań dla ortograficznego ukształtowania związków rzeczownik-rzeczownik i (e) zaproponowanie dalszych możliwości tego zjawiska.

Słowa kluczowe: leksikalne zwązki binarne, anglicyzmy, język serbski

1. Uvod

1.1. U radu se ispituju veze tipa *Insta-priče* kao, kako pokazuje građa prikupljena za *Srpski rečnik novijih anglicizama*, izrazita odlika tzv. anglosrpskog jezika. Veze ovoga tipa važno je ispitati iz najmanje dva razloga. Prvi je razlog to što one najplastičnije ilustruju tipične karakteristike ovoga varijeteta, danas, čini se, najzastupljenijeg u javnoj upotrebi srpskog jezika (Prčić, Dražić, Milić, 2021, s. 9). Anglosrpski jeste nasumična i proizvoljna mešavina (*Insta-priče*), čija je glasovna struktura srpska (*bečelor diploma*), sa mnoštvom, najčešće nepotrebno, pozajmljenih leksema, često loše prilagođenim sistemu srpskog jezika (*benefit svirka*) (Prčić, Dražić, Milić, 2021, s. 9). Navedeno vodi upotrebi anglicizama bez ustaljenih pravopisnih (*Insta-priče*, ali i *insta priče*, na iskustvima beat književnosti), gramatičkih (*veličina bekstejdž sobe*) ili izgovornih oblika, ponekad i bez ustaljenog značenja (*bindž gledaoci*) (Prčić, Dražić, Milić, 2021, s. 9). Drugi razlog ogleda se u uklopljenosti ovoga tipa determinativa u morfosintaksički sistem srpskog jezika s obzirom na indeklinabilnost imenica (preuzetih iz engleskog jezika) u prepoziciji, a u funkciji atributiva.

U gramatikama srpskog (srpskohrvatskog) jezika opis atributiva (ili imeničkog atributa) sveden je na iznošenje osnovnih podataka. Uglavnom se daje kratka definicija – atributiv jeste imenica sa funkcijom određenja druge imenice. Pri tome, navedena su, po pravilu, samo neka njegova tipična i osnovna značenja, ilustrovanu uvek istim primerima, te se kaže da atributivi označavaju:

- a. pojam vrste ili roda (npr. *Žive u selu Bistrici*),
- b. titule ili zvanja (npr. *Gospodin Petrović se odselio*),
- c. osobine (npr. *zmija otrovnica, ptica selica*),
- d. nazive knjiga ili romana (npr. *Pročitali smo roman Seobe*) (v. npr.: Стевановић, 1979, s. 62–65; Станојчић, Поповић, 2008, s. 274; Пипер, Клајн, Драгићевић, 2022, s. 350).

Prilikom opisa funkcije atributiva u recentnijim gramatikama fokusira se pitanje kongruencije kao relevantno – ukazuje se na to da ona ili nije potpuna (izostaje, na primer, slaganje u rodu, ilustrovano primerom *grad Kragujevac : grad Venecija* (Пипер, Клајн, Драгићевић, 2022, s. 350) ili pak u potpunosti izostaje tako što jedna sastavnica jeste indeklinabilna, uz neusaglašen pravopisni obrazac (up. npr. *u hotelu Mažestik i baba-Mara, baba-Mari* (Пипер, Клајн, Драгићевић, 2022, s. 350; Станојчић, Поповић, 2008, s. 274)).

Upotreba determinativa tipa *Insta-priče* (najšire, atributiva ili imeničkog atributa) i u pisanom i u usmenom iskazu sve je zastupljenija. Ovo potvrđuju primeri uočeni samo letimičnim pregledom tekstova na internetu, ali i oni koji se svakodnevno mogu čuti u medijima i u razgovornom jeziku. Ovakvi spojevi, što je još značajnije, izlaze iz očekivanih, u gramatikama opisanih semantičkih okvira atributiva – indeklinabilna imenica vezuje se kao odredba za imenice različite semantike razvijajući pritom nova značenja. Ovakav se morfosintaksički obrazac do sada smatrao neobičnom, nefrekventnom i neproaktivnom pojavom, uz upitan status u vezi sa standardnojezičkom normom, s obzirom na indeklinabilnost jedne od sastavnica. Ipak, zbog primetne učestalosti ovakvih spojeva u savremenom jeziku u različitim domenima njegove upotrebe i složenosti njihovog značenja, te iz ovoga proisteklih teškoća lake zamene eventualnim domaćim ekvivalentima, čini se da je neophodno posvetiti im više pažnje. Stoga je osnovni cilj ovoga istraživanja sagledati upotrebu ovakvih spojeva. To uključuje sledeće: utvrditi značenja imenica u funkciji atributiva (uz utvrđivanje eventualnih novih značenja do sada nenavedenih u gramatikama), ustanoviti funkcionalno-stilske (tematske, prevashodno) domene njihove upotrebe, identifikovati konkurentnu formu i njihove moguće diferencijalne crte na pragmatском planu. Ovakav pristup mogao bi ponuditi odgovor na pitanje u kojoj su meri analizirani spojevi frekventni i, još važnije, jesu li i u kojoj meri produktivna jezička sredstva, što bi dalje rasvetlilo nedoumicu – radi li se o novom tipu determinativa u savremenom srpskom jeziku¹.

¹ Na pojavu engleskog kao odomaćenog stranog jezika u srpskom i na sve negativne posledice ovoga fenomena ukazuje Tvrtko Prčić (v. npr. Prčić, 2011). Kao naročito važan problem, svako, ističe se zadiranje anglicizama, gotovo na svim jezičkim nivoima, u gramatički sistem srpskog jezika – u fokusu je i anglistima i srbistima. U tom smislu T. Prčić daje sveobuhvatan opis načelno ukazujući na *hibridizaciju* srpskog jezika i na nastanak *anglosrpskog*, novog varijeteta koji sve više odstupa od svojih normi i koji se sve više upotrebljava u skladu sa normom engleskog jezika (Prčić, 2011, s. 78). Baveći se analizom prevoda sa engleskog na srpski, anglisti ukazuju na greške na semantičkom, gramatičkom i pragmatičkom planu, što dalje otvara put usvajanju neodgovarajućih obrazaca (gramatičkih i, onih teže uočljivih, a prisutnih u govornom jeziku urbanih govornika

1.2. Primeri na kojima će se ispitivati upotreba predočene strukture, nastale sasvim sigurno pod uticajem engleskog jezika, ekscerpirani su iz *Srpskog rečnika novijih anglicizama* (SRNA) iz, najmanje, dva razloga. Prvi razlog očigledan je – SRNA, objavljen 2022. godine, jeste najaktuelniji i najbogatiji rečnik anglicizama u savremenoj srpskoj leksikografiji. Dodatni razlog za izbor ovoga rečnika kao izvora za istraživanje, ali svakako ne manje važan, jeste struktura korpusa za SRNA – čine ga „žanrovski i tematski vrlo raznovrsni onlajn-tekstovi, počev od onih na informativnim, obrazovnim i zabavnim portalima pa do komentara čitalaca, foruma, blogova i društvenih mreža, na kojima se piše o najširem spektru tema vezanih za društvo, kulturu, nauku, informacione tehnologije, način života, slobodno vreme i sport” (Prčić, Dražić, Milić, 2021, s. 11). Na osnovu ovako osmišljenog korpusa, pritom veoma obimnom (sadrži oko 12.000 autentičnih paragrafa, prikupljenih između 2018. i 2020. godine), može se steći reprezentativan i pouzdan uvid u rasprostranjenost i funkcionisanje posmatrane strukture.

2. Analiza

U istraživanju se sprovodi višeslojna analiza. Saobrazno postavljenim ciljevima istraživanja zabeleženi indeklinabilni determinativi grupišu se najpre prema značenjskim kategorijama, nakon čega se sagledava mogućnost njihove supstitucije odgovarajućim domaćim ekvivalentima. Potom se ekstrahuju primeri upotrebe – uz dovoljno širok kontekst, što omogućuje, dalje, izdvajanje tematskih oblasti u kojima se realizuju, tj. identifikaciju domena njihove upotrebe. Prilikom klasifikacije primera, prvo prema značenju, a zatim prema tematskim poljima, osnovni je kriterijum frekvencija – značenja determinativa i tematske oblasti u kojima se ostvaruju navode se prema opadajućoj frekvenciji.

i javnoj upotrebi (Мишић Илић, Лопачић, 2011, s. 261), pragmatičkih) u odnosu na gramatički sistem i na strukturu srpskog jezika (Panić Kavgić, 2010, s. 99–113; Мишић Илић, Лопачић, 2011, s. 261–273; Panić Kavgić, Kavgić, 2015, s. 245–258). U srbišćkoj literaturi obrađeni su mahom gramatički anglicizmi (uključujući i strukture koje poreklom ne moraju biti iz engleskog jezika, ali se u savremenom srpskom jeziku šire pod njegovim uticajem) (na pravopisnom, morfosintaksičkom i sintaksičkom nivou), s ciljem da se da mogući nacrt kako usmeriti postojeće procese – analizirana je upotreba konstrukcije *za* + infinitiv na morfosintaksičkom, semantičkom i pragmatičkom nivou (Ajdžanović, Dražić, 2016, s. 21–31), obrađene su indeklinabilne imenice u funkciji determinatora, njihov ortografski status (Вујовић, 2019, s. 129–139), ispitivana morfološka adaptacija prideva preuzetih iz engleskog jezika (Ајдановић, 2021, s. 219–229) i sl. Kako se može videti, anglicizmi i njihova (ne)uklopljenost u gramatički sistem srpskog jezika česta su tema u jezičkim ispitivanjima. Ipak, s obzirom na nesmanjenu žestinu kojom prodiru u naš jezik, neprestano se javljaju nove konstrukcije, manje ili više (ne)integrisane u gramatički sistem srpskog jezika, te stoga zahtevaju pažnju jezičkih stručnjaka.

2.1. Značenjski tipovi determinativa

2.1.1. U prikupljenoj građi indeklinabilni determinativi u najvećem broju slučajeva ostvaruju značenje namene. Očekivano, realizovano značenje u korelaciji je sa značenjem upravne imenice, što zahteva izdvajanje pojmova koje nominuju upravne imenice. Indeclinabilne imenice determinišu imenice konkretnog, ali i apstraktnog značenja, uglavnom s obeležjem [živo -], dok se one markirane [živo +] realizuju ređe i, ponekad, tek u metonimijskom značenju. Upravne imenice semantički su vrlo raznolike i izdvajaju se sledeća značenjska polja koja denotiraju.

2.1.1.1. Najbrojnije su imenice *nomina loci* – lekseme koje označavaju prostor na kojem se realizuje kakva radnja: *teren, kabina, salon, fabrika, kućica* i sl. Očekivano bi bilo da su uz njih najzastupljenije indeklinabilne imenice koje upućuju na radnju koja se ostvaruje na denotiranom mestu: *kamp kućica, gruning salon, šoping sajt* i sl. Prikupljena građa pokazuje pak drugačiju sliku. Uz imenice *nomina loci* realizuju se dominantno imenice koje denotiraju objekat radnje: *basket teren, fišendčips prodavnica, kompjuter šopovi, >street food<² kamionet, >event< klub*. Ovakvi spojevi predstavljaju metonimijski model u čijoj je osnovi odnos OBJEKT ZA RADNJU (Раден, Кевечеш, 2014, s. 320) (*teren na kojem se igra basket, kamionet u kojem se prodaje/kupuje brza hrana, prodavnica u kojoj se prodaju/kupuju računari* i sl.). Ovakvi spojevi svedoče o još jednoj važnoj činjenici. Opisani metonimijski modeli zasnovani su na kognitivnom principu VAŽNO PRE NEGO MANJE VAŽNO (Раден, Кевечеш, 2014, s. 330) i odraz su važnog jezičkog principa – ekonomičnost iskaza. Predstavljaju elidirane spojeve u kojima je redukovana informacija o realizovanoj radnji budući da je sadržana u leksičkoj semantici upravnih imenica (npr. *teren* – „otvoreno, nepokriveno **igralište, igralište** uopšte” (PMC, s. 189) i sl.). Isto tako, ovakvi spojevi poseduju određenu ilokucionu snagu – princip iskazivanja istaknutijeg člana (OBJEKTA radnje koja se realizuje), što ih čini sredstvima za skretanje pažnje.

2.1.1.2. Sledeću grupu upravnih leksema, drugu po zastupljenosti, čine imenice sa značenjem različitih pojmova kojima se omogućuje vršenje radnje (*nomina instrumenti*³): *bejzbol palica, bording karta, >dating< aplikacija, gejming uređaj, skrining test*. I ovi spojevi metonimijski su motivisani – SREDSTVO ZA RADNJU (Раден, Кевечеш, 2014, s. 320), a podatak o radnji koja se realizuje impliciran je i iščitava se iz upravne, determinisane imenice: *palica kojom se igra bejzbol, karta koja nam omogućuje ukrcavanje* i sl.

2.1.1.3. Dalje se u korpusu registruju upravne imenice koje denotiraju različite događaje, manifestacije, ali i procese: *bajk tura, čirliding seminar, >crowdfunding< kampanja, multikasting protokol, >networking< događaj, >rent-a-bike< usluga, smartvoč tehnologija* i sl. Zajednička obeležja iščitavaju se iz upravnih

² Originalno ili neprilagođeno pisanje anglicizama u SRNA navođeno je u uglastim zagradama. Preuzet je model ovoga beleženja i u ovome radu.

³ O imenicama tipa *nomina instrumenti* v. više u Штасни, 2017.

imenica udruženih s indeklinabilnim imenicama u funkciji determinatora – [namenica +] i [namera +], kao npr.: >rent-a-bike< usluga: ‘usluga ZA osobu koja NAMERAVA da vozi (iznajmljen) bicikl’.

2.1.1.4. Kao najmanje frekventne pojavljuju se imenice s obeležjem [živo +], tj. one koje metonimijskim pomeranjem INSTITUCIJA; ORGANIZACIJA ZA ČLANOVE označavaju živa bića, markirane, pritom, obeležjem [profesija +], koje se precizira indeklinabilnim determinatorom: *marketing stručnjak*, *skreč majstor*, *skauting tim*. Manja zastupljenost primera ovoga tipa može se razumeti u kontekstu dominantnijeg preuzimanja leksičkih spojeva kojim se denotiraju predmeti i pojave iz različitih domena ljudskog života i aktivnosti, čije je širenje uzrokovano širokom lepezom novih entiteta. Kvalifikacija čoveka, pojedinca ili grupe, tj. njegovih zanimanja, pozicija ili afiniteta u savremenom svetu, kako pokazuju primeri novih reči preuzetih iz engleskog, kao odraza savremene kulture i supkulture, ostaje u nešto ograničenijem obimu jer se domeni zanimanja, čini se, manje specifikuju u odnosu na opredmećene entitete.

2.1.2. U analiziranoj građi visoku frekventnost imaju indeklinabilni determinativi sa kvalifikativnim značenjem, iskazujući čitav spektar raznovrsnih osobina. Upravne imenice su značenjski vrlo razuđene, uz jasnu diferencijaciju prema obeležju [živo +/-]. Brojnije su imenice markirane obeležjem [živo -] i označavaju najčešće entitete iz oblasti urbane kulture, mode, savremenog života (>*underground*< *strip*, >*art-rock*< *numera*, >*unplugged*< *zvuk*, >*arthouse*< *filmovi*, >*hard talk*< *intervju*, *retro haljina*, *gliter šminka*, >*beauty*< *svet*, *koncept bar*, *biznis svet* i sl.) i, donekle neočekivano, ređe kakvu tehničku opremu (npr. *ful oprema*, *spikerfon uređaj*, *blutut uređaj* i sl.). Manju grupu čine imenice sa obeležjem [živo +], pri čemu se kao restriktivno pojavljuje obeležje [ljudsko +/-] jer izostaju one markirane kao [ljudsko -]. Ovo pokazuju primeri iz građe budući da indeklinabilni determinatori stoje samo uz imenice koje označavaju osobe: *bindž gledaoci*, >*backpack*< *nostalgicari*, *eks devojka*, *dislajk likovi*, >*phubbing*< *osoba*, >*fashion*< *devojke*.

2.1.3. Nakon indeklinabilnih determinativa sa značenjem namene i kvalifikativnosti u najširem smislu slede determinativi niske frekvencije. Među njima su najzastupljeniji oni sa spacijalnim značenjem. Pri tome, determinativi nose sledeća podznačenja iz semantičke kategorije spacijalnosti – značenje spacijalne identifikacije (npr. *instagram nalozi*, *jutjub kanal*, *internet portal*, *glamping odmor*) i značenje ablativnosti (npr. *insta priče*, *brojler piletina*).

2.1.4. Niske su frekvencije determinativi sa posesivnim značenjem. Pri tome, uočava se sledeće. Po izuzetku determinativi razvijaju samo značenje pripadnosti (>*office*< *ambijent*). Češće se oni na dubinskom planu diferenciraju na one sa subjekatskim i objekatskim značenjem. Objekatska interpretacija moguća je kada se udružuju sa imenicama tipa *nomina agentis* ili sa deverbativnim imenicama: *soul pevačica* ← koja peva *soul muziku*, *čirlider trener* ← koji trenira *čirlidersice*, *stajling takmičenje* ← takmičenje u stajlingu. Subjekatsko značenje determinativi razvijaju kada se vezuju uz deverbativne imenice: *frik šou* ← frikovi prave šou.

2.1.5. Na kraju slede indeklinabilni determinativi zabeleženi u veoma malom broju primera. To su determinativi sa gradivnim značenjem udruženi sa imenicama markiranim obeležjima [živo -] i [predmetnost +]: >juice< sok, lateks čizme, mikrofiber krpe, spandeks draperija, streč haljina. Zatim, indeklinabilne imenice u funkciji determinativa sa poredbenim značenjem uz imenice koje denotiraju odeću: *bebidol haljina, bodi majica, blejzer haljina*. Jednim primerom je potvrđeno i temporalno značenje posmatranih determinativa: >Cyber Monday< akcija.

2.2. Konkurentna jezička sredstva indeklinabilnim determinativima

2.2.1. Relativna klauza je konkurentno jezičko sredstvo za sve značenjske tipove indeklinabilnih determinatora: *šoping sajtovi : sajtovi koji služe za kupovinu; benefit svirka : svirka koja će doneti korist; trener čirlidersica : osoba koja trenira čirlidersice* i sl. Izgleda da upravo to što se klauza pojavljuje kao odgovarajući domaći ekvivalent u značajnoj meri povećava zastupljenost i dalje produktivnost ustaljenih veza. Ovo se može objasniti time što one predstavljaju sažetu formu, čime doprinose ekonomičnosti i ekspresivnosti jezičkog izraza.

2.2.2. Ređe se kao konkurentna sredstva realizuju padežni oblici, pri čemu realizacija konkretne padežne forme korelira sa značenjem indeklinabilnog determinatora – indeklinabilne determinatore sa značenjem namene može zameniti akuzativ sa predlogom *za* (npr. >Helloween< ukrasi : ukrasi za Helovin); one sa subjekatskim ili objekatskim značenjem zamenjuje posesivni genitiv (npr. *soul pevačica : pevačica soul muzike; frik šou : šou frikova*); forme sa adverbijalnim značenjem mogu supstituisati spacijalne (*insta priče : priče sa instagrama*) ili temporalne padežne forme (>Cyber Monday< akcija : akcija za sajber ponedeljak).

2.3. Upotreba novog tipa determinativa

U pregledanom korpusu registrovan je izrazito velik broj primera sa indeklinabilnim determinativima – registrovano je preko 200 takvih spojeva. Ovo, svakako, svedoči o frekventnosti datog jezičkog sredstva. Osim visoke zastupljenosti opisanih formi, uočava se i njihova rasprostranjenost u različitim domenima upotrebe srpskog jezika. Spojevi ovoga tipa široko su rasprostranjeni i beleže se u tekstovima koji se bave raznolikim temama vezanim za društvo (npr. *advertajzing agencija*), kulturu (npr. *bestseler lista*), posebno popularnu (npr. *fanpit ulaznica*), nauku (npr. *buster doza*), informacione tehnologije (npr. *GPS praćenje*), način života (npr. *detoks program*), slobodno vreme (npr. >fast food< restorani) i sport (npr. *doping kontrola*)⁴.

⁴ Prikupljena građa pokazala je da se spojevi sa indeklinabilnim determinativom registruju u svim tematskim oblastima izdvojenim i navedenim u SRNA (2021, s. 27–29).

Sasvim očekivano, veliki broj indeklinabilnih determinativa registruje se u tematskoj oblasti *informacione tehnologije*, koja obuhvata sledeće podoblasti i delatnosti: informatika, internet, hardver, softver, igranje kompjuterskih igrica (onlajn i oflajn), mobilni telefoni, mobilne komunikacije i digitalna fotografija i videografija (Prčić, Dražić, Milić, 2021, s. 28). Motivisući faktor za visoku frekvenciju ispitivanih spojeva u sferi savremenih tehnologija jeste potreba da se nominuju novi vanjezički entiteti. Stvaranjem i upotrebom ovakvih spojeva popunjavaju se leksičke praznine u srpskom jeziku jer denotiraju nove entitete, predstavljajući, pritom, jezički odraz savremenih društvenih, ali i kulturnih tokova.

Indeklinabilni determinativi imaju visoku frekvenciju i u tematskim oblastima čiji bi zajednički imenitelj bio način života – česti su ovakvi spojevi u tekstovima koji se bave popularnom kulturom, lepotom i zdravljem, sportom. Postavlja se pitanje šta je motivisući faktor njihove upotrebe u ovim domenima savremenog života, te, shodno tome, u kojem je stepenu opravdana njihova upotreba. Pojava spojeva sa indeklinabilnim determinativom u ovoj sferi javnog života, poput *>event< klub* ili *detoks program* i sl., ne mora uvek biti uslovljena leksičkom prazninom u srpskom jeziku. Njihovi uzročnici mogu, čini se, biti drugačije prirode – upotreba datih veza odraz je poistovećivanja sa stranim uzorima (npr. *skinhead prodavnica*, *fišendčips prodavnica* i sl.), preuzimanja stranog kulturnog obrasca i stranih obrazaca u oblasti zabave, mode i sporta (npr. *frend zona*, *mejkap trikovi*, *fitnes centar* i sl.), te, vrlo često, jeste odraz običnog pomodarstva (*>party< look*) (Prčić, 2011, s. 87).

3. Zaključak

Na pitanja postavljena na početku rada može se načelno odgovoriti da jezička realnost svedoči o nastajanju novog tipa determinativa u srpskom jeziku iz više razloga. Ispitivane veze imaju visoku frekvenciju pojavljivanja, ali, osim toga, one jesu i produktivna jezička sredstva iz najmanje dva razloga – prvo, indeklinabilni determinativi zabeležene visoke frekvencije vezuju se za semantički raznovrsne i raznolike imenice, razvijajući pritom čitav spektar novih, dosad u gramatikama nezabeleženih i neopisanih značenja i, drugo, njihova upotreba vezuje se za sve sfere našeg društva i kulture. S obzirom na to da „готово на дневној бази искрсавају нове појаве које се именују *ad hoc* или њихови називи остају у некој форми англицизма, за који се неће, или не сме, или пак не жели тражити адекватан српски еквивалент” (Дражић, 2018, s. 77), novi tip determinativa mora biti i dalje predmet analize i ispitivanja. Smernice za dalja istraživanja uključuju ispitivanje ovakvih veza na svim jezičkim nivoima, na bogatom, stilski i žanrovski vrlo raznovrsnom korpusu, ali i na interdisciplinarnom planu.

Nakon što se ustanovi stepen opravdanosti upotrebe svakog pojedinačnog spoja, on se mora posmatrati na pravopisnom planu. Prikupljeni primeri za ovo istraživanje

pokazuju neusaglašenost pisanja ovakvih veza koja se ne tiče samo postojanja izvornog, netranskribovanog oblika (>party< look), već i njihovog neujednačenog pisanja – kao polusloženice ili kao slobodnih spojeva (up. npr. *Insta-priče*, ali i *Insta (insta) priče*). Navedeno implicira neophodnost postavljenja jasnog kriterijuma za određene ovakvih spojeva, te formulisanje ustaljenog pravopisnog oblika. Indeklinabilnost determinativa jedan je od najrelevantnijih faktora da se normira polusloženičko pisanje, što bi odgovaralo postojećem normativnom rešenju datom u *Pravopisu srpskoga jezika* (npr. *veš-mašina, doboš-torta, spomen-biblioteka* itd.) (Пешикан, Јерковић, Пижурица, 2016). Ovo se odnosi na slučajeve kada je upravna imenica domaćeg porekla, odomaćena, prozirnog značenja (npr. *lanč-paket*). Što se tiče leksike stranog porekla u vezi s pravopisnim rešenjem dvočlanih leksičkih spojeva, *Pravopis* propisuje dvostruku praksu: ili se primenjuju rešenja kao u domaćim rečima (npr. *grejs-period, fri-šop, onlajn-seminar* itd.), ili se prenose pravila iz jezika davaoaca, pri čemu se kao važan faktor uzima neprozirnost sastavnica (npr. *bandžidžamping, be(j)bisiter, imejl, laptop, rentakar* itd.). Budući da je priliv novih leksema i leksičkih spojeva neprestan, dosta njih ostaje u sivoj pravopisnoj zoni i otuda postoje razumljivo različita pravopisna rešenja u praksi. Korisnici bi trebalo da imaju jasnu instrukciju u pogledu pravopisnog sintetizma ili analizizma, koja treba da počiva na praksi i tendencijama u pravopisnim rešenjima u drugim slovenskim jezicima, koji, prema relevantnim istraživanjima, pokazuju težnju ka sintetizmu.

Morfološka analiza mogla bi ponuditi inventar indeklinabilnih imenica u poziciji determinativa, dok bi njihovo ispitivanje na sintaksičko-semantičkom planu sagledalo, s jedne strane, inventar značenja indeklinabilnih determinativa, uz praćenje njegovog širenja, i, s druge strane, uvek nudilo adekvatna domaća (ili odomaćena) konkurentna rešenja. Ispitivanja ovoga tipa na pragmatičkom planu mogla bi pružiti odgovore na pitanja *kada? kako?* i, možda, najvažnije, *zašto?* smo stigli od *pite sa jabukama u pekari* ili *poslastičarnici* do *apple pie u koncept baru*. Šta se postiže iskazima sa ovakvim spojevima? Istraživanje ovakvih spojeva važno je i u metodici nastave srpskog jezika kao maternjeg i u metodici srpskog jezika kao stranog. U prvom slučaju zadatak bi mogao biti razvijanje metoda za ukazivanje na opravdanost/neopravdanost njihove upotrebe, uz upute u kojoj komunikativnoj situaciji su dozvoljeni, u kojoj ne. U drugom slučaju osmisliti različite zadatke i vežbanja za njihovo razumevanje, budući da ovakvi, ponekad delimično adaptirani anglicizmi često jesu problem onima koji uče/usvajaju srpski jezik kao strani.

Konačno, sagledavanje upotrebe indeklinabilnog determinativa, posebno kada se uzimaju u obzir entiteti koje nominuju, relevantno je iz lingvokulturološke perspektive jer svedoče o savremenoj društvenoj pozadini koja je motivišući faktor za nastajanje novih reči ili novih veza. Sociolingvistička istraživanja mogla bi dati odgovor na pitanje *ko* (mlađi ili stariji govornici srpskog jezika) *u kakvoj komunikativnoj situaciji* (u formalnoj ili zvaničnoj) koristi indeklinabilne determinative, te da li u svom leksikonu poseduje adekvatan srpski ekvivalent i, ako poseduje, kada koristi njega, a kada anglicizam.

Literatura

- Ajdžanović, J., Dražić, J. (2016). Sintaksičko-semantička analiza konstrukcije *za* + infinitiv i njene pragmatičke implikacije. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, XLI (1)*, s. 21–31. Dostupno na: <https://godisnjak.ff.uns.ac.rs/index.php/gff/article/view/1836/1857>
- Panić Kavgić, O. (2010). Prevodilačke greške u novinskim člancima u rubrici „Meridijani” nedeljnika *Vreme*. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, LIII (2)*, s. 99–115.
- Panić Kavgić, O., Kavgić, A. (2015). Upporedna analiza prevoda na srpski jezik animirane serije i dečijih knjiga *Pepa Prase 1. Primenjena lingvistika, 16*, s. 245–258. Dostupno na: http://dpls-alas.rs/pdf/Primenjena%20lingvistika_16_2015.pdf
- Prčić, T. (2011). *Engleski u srpskom* (3. elektronsko izdanje). Novi Sad: Filozofski fakultet. Dostupno na: <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-512-9-1.pdf>
- Prčić, T., Dražić, J., Milić, M. i saradnici (2021). *Srpski rečnik novijih anglicizama* (1. elektronsko izdanje). Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu. Dostupno na: <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-636-2.pdf>
- Ајдџановић, М. (2021). Принципи морфолошке адаптације придева у *Српском речнику новијих англицизама*. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, XLVI (1)*, с. 219–229. Доступно на: <https://godisnjak.ff.uns.ac.rs/index.php/gff/article/view/2247/2121> [Ajdžanović, M. (2021). Principi morfološke adaptacije prideva u *Srpskom rečniku novijih anglicizama*. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, XLVI (1)*, s. 219–229. Dostupno na: <https://godisnjak.ff.uns.ac.rs/index.php/gff/article/view/2247/2121>].
- Вујовић, Д. (2019). Ортографски статус двочланих назива са позиционо индеклинабилном именицом у функцији детерминатора. У: М. Ковачевић (ур.). *Нови прилози српском правопису* (с. 129–139). Нови Сад – Вишеград: Матица српска – Андрићев институт. [Vujo-
jović, D. (2019). Ortografski status dvočlanih naziva sa poziciono indeklinabilnom imenicom u funkciji determinatora. U: M. Kovačević (ur.). *Novi prilozi srpskom pravopisu* (s. 129–139). Novi Sad – Višegrad: Matica srpska – Andrićev institut].
- Дражић, Ј. (2018). Нове колокације у савременом друштвеном и културном контексту. У: С. Гудурић, Б. Радић Бојанић, Ј. Дражић, Ј. Ајдџановић (ур.), *Језици и културе у времену и простору VII/2* (с. 71–79). Нови Сад: Филозофски факултет [Dražić, J. (2018). Nove kolokacije u savremenom društvenom i kulturnom kontekstu. U: S. Gudurić, B. Radić Bojanić, J. Dražić, J. Ajdžanović (ur.), *Jezici i kulture u vremenu i prostoru VII/2* (s. 71–79). Novi Sad: Filozofski fakultet].
- Мишић Илић, Б., Лопачић, В. (2011). Прагматички англицизми у српском језику. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, LIV (1)*, с. 261–275 [Mišić Ilić, B., Lora-
čić, V. (2011). Pragmatički anglicizmi u srpskom jeziku. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, LIV (1)*, s. 261–275].
- Пешикан, М., Јерковић, Ј., Пижурица, М. (2016). *Правопис српскога језика* (треће издање). Нови Сад: Матица српска [Pešikan, M., Jerković, J., Pižurica, M. (2016). *Pravopis srpskoga jezika* (treće izdanje). Novi Sad: Matica srpska].
- Пипер, П., Клајн, И., Драгићевић, Р. (2022). *Нормативна граматика српскога језика*. Нови Сад: Матица српска [Piper, P., Klajn, I., Dragičević, R. (2022). *Normativna gramatika srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska].
- Раден, Г., Кевечеш, З. (2014). Ка теорији метонимије. У: К. Расулић, Д. Кликовац (ур.), *Језик и сазнање. Хрестоматија из когнитивне лингвистике* (с. 307–337). Београд: Филолошки факултет [Raden, G., Kevečes, Z. (2014). Ka teoriji metonimije. U: K. Rasulić, D. Klikovac (ur.), *Jezik i saznanje. Hrestomatija iz kognitivne lingvistike* (s. 307–337). Beograd: Filološki fakultet].
- Речник српскохрватскога књижевног језика I–VI (1967–1976)*, М. Стевановић, С. Марковић, С. Матић, М. Пешикан (ур.). Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска

- [*Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika I–VI* (1967–1976), M. Stevanović, S. Marković, S. Matić, M. Pešikan (ur.), Novi Sad – Zagreb: Matica srpska – Matica hrvatska].
- Станојчић, Ж., Поповић, Љ. (2008). *Граматика српског језика за гимназије и средње школе*. Београд: Завод за уџбенике [Stanojčić, Ž., Popović, Lj. (2008). *Gramatika srpskog jezika za gimnazije i srednje škole*. Beograd: Zavod za udžbenike].
- Стевановић, М. (1979). *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнојезичка норма) II. Синтакса*. Београд: Научна књига [Stevanović, M. (1979). *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma) II. Sintaksa*. Beograd: Naučna knjiga].
- Штасни, Г. (2017). Nomina instrumenti у српском језику. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, XLII (1)*, с. 339–356. Доступно на: <https://godisnjak.ff.uns.ac.rs/index.php/gff/article/view/1933/1927> [Štasni, G. (2017). Nomina instrumenti u srpskom jeziku. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, XLII (1)*, s. 339–356. Dostupno na: <https://godisnjak.ff.uns.ac.rs/index.php/gff/article/view/1933/1927>].